

تأثیر شبکه های تعاملی آنلاین بر احساس تعلق و تنهایی دانش آموزان

حسن ایومن^۱، پیمان مهرجویی^۲، محمد ایوبی^۳، محمدرضا سوخته‌نژاد^۴، سعید راسوز^۵

۱- کارشناسی مشاوره و پرورشی دانشگاه فرهنگیان مرکز امام رضا (ع) اندیمشک

۲- کارشناسی مشاوره و پرورشی دانشگاه فرهنگیان مرکز امام رضا (ع) اندیمشک

۳- کارشناسی مشاوره و پرورشی دانشگاه فرهنگیان مرکز امام رضا (ع) اندیمشک

۴- کارشناسی مشاوره و پرورشی دانشگاه فرهنگیان مرکز امام رضا (ع) اندیمشک

۵- کارشناسی مشاوره و پرورشی دانشگاه فرهنگیان مرکز امام رضا (ع) اندیمشک

hasan_ayouman77@gmail.com

چکیده

با گسترش فناوری اطلاعات و ارتباطات در دهه‌های اخیر، شبکه‌های تعاملی آنلاین به عنوان یک فرهنگ جدید در زندگی روزمره جوانان و نوجوانان ظاهر شده‌اند. این شبکه‌ها، به عنوان پل ارتباطی مهمی میان افراد در فضای مجازی عمل می‌کنند و در کنار ارائه فرصت‌ها و امکانات جدید، نوعی از چالش‌ها و تغییرات در رویدادهای اجتماعی فراهم می‌کنند. یکی از ابعاد مهم و در عین حال پیچیده در این زمینه، تأثیر این شبکه‌ها بر احساس تعلق و تنهایی دانش‌آموزان است. در محیط تحصیلی، احساس تعلق و تنهایی دانش‌آموزان از اهمیت بسزایی برخوردار است. این احساسات نقش بنیادی در تشکیل هویت اجتماعی، رشد روانی، و عملکرد تحصیلی افراد دارد. با وجود شبکه‌های تعاملی آنلاین، تعاملات اجتماعی به یک تجربه دیجیتالی تبدیل شده و این تغییرات ممکن است تأثیرات عمیقی بر احساس تعلق و تنهایی دانش‌آموزان داشته باشد. تعاملات در شبکه‌های تعاملی آنلاین به دلیل ارتباط مستقیم با زندگی روزمره دانش‌آموزان، به یکی از ابزارهای اصلی شکل‌دهی به ارتباطات اجتماعی شان تبدیل شده است. این ارتباطات می‌توانند بر احساس تعلق به یک جامعه مجازی یا به عنوان تنهایی در فضای دیجیتال تأثیرگذار باشند. بررسی این تأثیرات به نقد و نظریه‌پردازی در حوزه روان‌شناسی تربیتی و اجتماعی منجر خواهد شد. این مقاله به بررسی تأثیر شبکه‌های تعاملی آنلاین بر احساس تعلق و تنهایی دانش‌آموزان می‌پردازد. با توجه به اینکه احساس تعلق و تنهایی از جوانان بر رشد روانی و تحصیلی آنان تأثیر می‌گذارد، تحلیل علمی این تأثیرات اهمیت دارد.

کلمات کلیدی: شبکه‌های تعاملی آنلاین، فضای مجازی، تعلق تنهایی، دانش‌آموزان، توسعه اجتماعی، سلامت روانی.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

مقدمه

در دنیای امروزی که با پیشرفت فناوری و گسترش اینترنت، شبکه‌های تعاملی آنلاین به عنوان یک بعد اساسی از زندگی افراد جوان پدیدار شده‌اند، نگاه به تأثیرات این شبکه‌ها بر جوانان و نوجوانان امری حیاتی به حساب می‌آید. از جمله این تأثیرات، احساس تعلق و تنهایی دانش‌آموزان به عنوان دو ابعاد مهم در روان‌شناسی اجتماعی این گروه جوانان، جایگاه خود را پیدا کرده‌اند. دانش‌آموزان پایه‌ها و ستون‌های اصلی در جامعه هستند. آنان به عنوان جوانان نسل آینده با فناوری‌های جدید روز به روز بیشتر در حال آشنا شدن هستند. فناوری‌های نوین در همه عرصه‌ها سایه انداخته‌اند. امروزه ارتباطات آنلاین به عنوان ابزار اصلی تعاملات اجتماعی دانش‌آموزان (۱۵ تا ۲۴ سال) در سراسر جهان توسعه یافته ظاهر شده است. در استرالیا، ایالات متحده و سایر کشورهای توسعه یافته، بیش از ۹۵ درصد از دانش‌آموزان روزانه از پلتفرم‌های شبکه‌های تعاملی آنلاین مانند اسنپ‌چت، اینستاگرام، یوتیوب، تیک‌تاک، وی‌چت یا توئیتر استفاده می‌کنند [1] جالب است که در این چشم‌انداز استفاده از رسانه‌های اجتماعی، همچنین واضح است که بخش قابل توجهی از دانش‌آموزان گزارش می‌دهند که به طور منظم احساس تنهایی و انزوای اجتماعی را تجربه می‌کنند. نظرسنجی‌های اخیر انجام شده در ایالات متحده، استرالیا و بریتانیا نشان می‌دهد که حدود یک سوم از جوانان و بزرگسالان جوان احساس تنهایی می‌کنند و بیش از ۲۰٪ اغلب یا همیشه احساس تنهایی می‌کنند. با توجه به این شرایط، به طور طبیعی سؤالاتی در مورد رابطه بین احساس دانش‌آموزان تنهایی و انزوا و استفاده گسترده از شبکه‌های تعاملی آنلاین در بین دانش‌آموزان امروزی مطرح می‌شود. آیا اتکا به شبکه‌های تعاملی آنلاین به عنوان یک ابزار ارتباطی اولیه به نوعی ایجاد و حفظ رابطه را محدود می‌کند و در نهایت منجر به انزوا و تنهایی می‌شود؟ برخی از مطالعات نشان می‌دهد که ارتباطات آنلاین، به دلیل ماهیت خود، فاقد غنای و پیچیدگی تعاملات اجتماعی رو در رو است، در نتیجه منجر به برخوردهای اجتماعی کمتر و در نهایت، افزایش خطرات برای تنهایی می‌شود. با این حال، تعداد فزاینده‌ای از تحقیقات نشان می‌دهد که فناوری شبکه‌های تعاملی آنلاین امکان شکل‌گیری تعاملات با افراد و گروه‌ها را به خوبی خارج از محدوده برخوردهای رو در رو فراهم می‌کند. یعنی ارتباطات اجتماعی گسترش می‌یابد. علاوه بر این، کاربران فرصت‌هایی برای تعمیق ارتباطات و تقویت حس پایدار دارند [2]

بسیاری از تحقیقات موجود مبتنی بر الگوهای تأثیرات اصلی بسیار ساده است که به عنوان مثال، فراوانی استفاده از شبکه‌های تعاملی آنلاین بر روی رفاه را بررسی می‌کنند. بررسی ما در درجه اول بر مطالعاتی متمرکز است که دیدگاه‌هایی را در مورد مکانیسم‌هایی ارائه می‌دهند که زمینه ساز روابط بین استفاده دانش‌آموزان از شبکه‌های تعاملی آنلاین و درک تعلق و تنهایی است. بررسی ما به این پرسش‌ها می‌پردازد: آیا شبکه‌های تعاملی آنلاین از تعاملات اجتماعی در بین جوانان می‌کاهد یا تسهیل می‌کند و از چه راهی بر کیفیت روابط اجتماعی آنها تأثیر می‌گذارد؟ آیا برخی از جوانان بر اساس ویژگی‌های شخصی، منش‌ها، شرایط یا ملاحظات فرهنگی، تمایل بیشتری به گرایش به شبکه‌های تعاملی آنلاین به عنوان ابزار اصلی اجتماعی شدن دارند؟ آیا نقطه‌ای وجود دارد که در آن استفاده از شبکه‌های تعاملی آنلاین بیش از حد و مضر باشد؟ اگر چنین است، این چه تأثیری بر دیگر تلاش‌های مهم زندگی، از جمله مدرسه، خانواده، و کار دارد؟ این سؤالات در شرایط کنونی همه‌گیری کووید-۱۹ اهمیت بیشتری دارند، که فاصله فیزیکی بیشتر و احتمال اتکای بیشتر به شبکه‌های تعاملی آنلاین برای ارتباط با دیگران را الزامی می‌کند [2]. این مقاله با هدف بررسی تأثیر شبکه‌های تعاملی آنلاین بر احساس تعلق و تنهایی دانش‌آموزان، به تحلیل عمیقی از این مسئله می‌پردازد.

تنهایی

تنهایی یک تجربه ذهنی از پریشانی است که زمانی رخ می دهد که روابط اجتماعی فرد کمتر از حد مطلوب تلقی شود. اگرچه تنهایی ممکن است هم به کمیت و هم به کیفیت روابط با دیگران مرتبط باشد، تحقیقات نشان می دهد که افراد تنها اغلب احساس سوء تفاهم می کنند و روابطشان فاقد معنا است. احساس تنهایی را ناشی از نیازهای برآورده نشده برای دلبستگی، انزوای اجتماعی، پرورش، اطمینان از ارزش، احساس اتحاد قابل اعتماد و راهنمایی در موقعیت های استرس زا می داند. الگو او (که اخیراً توسط دیگران گسترش یافته است) بین ابعاد عاطفی، رابطه ای و جمعی تنهایی تمایز قایل شد. تنهایی عاطفی یا صمیمی به فقدان ادراک شده دیگری یا دیگرانی اشاره دارد که برای حمایت عاطفی به آنها وابسته است. تنهایی رابطه ای به عدم وجود ارتباطات خانوادگی یا دوستانه اشاره دارد که برای حمایت ابزاری باید روی آنها حساب کرد. در نهایت، تنهایی جمعی به فقدان احساس درگیر شدن فرد در شبکه ای از دیگران با علایق یا ارزش های مشترک اشاره دارد [3].

متعلق بودن

تعلق یا احساس تعلق، سابقه ای غنی در ادبیات روانشناختی و آموزشی دارد که به الگوی سلسله مراتب نیازهای مزلو برمی گردد. تعلق یک نیاز عاطفی اساسی برای احساس پذیرش توسط دیگران و عضویت در یک گروه است. با توجه به الگوی تعلق داشتن انسان ها "یک انگیزه دانش آموز برای ایجاد و حفظ حداقل مقداری از روابط بین فردی پایدار، مثبت و قابل توجه دارند" تعلق به جای صرفاً تمایل به تماس با دیگران، مستلزم تمایل به پیوند با دیگران به روش های پایدار، معنادار و از نظر عاطفی است. به نوعی، دستیابی به احساس تعلق ما را فراتر از مرزهایمان می برد و به ما اجازه می دهد تا زندگی هماهنگ با دیگران را توسعه دهیم. زمانی که نیاز به تعلق برآورده نشود، احساس انزوا، طرد شدن و بیگانگی به احتمال زیاد ایجاد می شود [4].

چندین ابزار خود گزارشی حس ذهنی تعلق را می سنجند. اینها عبارتند از ابزار حس تعلق مقیاس تعلق عمومی و مقیاس نیاز به تعلق همچنین علاقه به اندازه گیری احساس تعلق یا ارتباط در محیط های خاص، از جمله محیط های کار و مدرسه وجود دارد.

تعلق به مدرسه

تعلق به مدرسه را اینگونه تعریف می کنند: «میزانی که دانش آموزان در محیط اجتماعی مدرسه شخصاً مورد پذیرش، احترام، مشارکت و حمایت دیگران قرار می گیرند» برخی از ابزارهای محبوب برای اندازه گیری تعلق در محیط های مدرسه عبارتند از: حس روان شناختی عضویت در مدرسه مقیاس ارتباط با مدرسه و ابزار مشارکت مدرسه است [4]. مانند تنهایی، احساس تعلق به چندین پیامد اجتماعی، عاطفی و رفتاری در دانش آموزان مرتبط است. مطالعات متعدد نشان می دهد که احساس تعلق به طور منفی با حالات خلقی ناراحت کننده مانند افسردگی و اضطراب مرتبط است. همچنین تعلق ممکن است یک عامل محافظتی در برابر رفتارهای مشکل ساز برونی سازی دانش آموزان باشد. دستیابی به احساس تعلق پیوندهای اجتماعی با دیگران را تقویت می کند و منجر به افزایش احساس کفایت و ارزش خود می شود. مجموعه رو به رشدی از تحقیقات نشان می دهد که تعلق عملکرد تحصیلی و انگیزه را افزایش می دهد. همچنین منجر به افزایش احساس رضایت در مدرسه و سایر احساسات مثبت مرتبط با مدرسه می شود [5].

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

رسانه های اجتماعی

شبکه‌های تعاملی آنلاین به فناوری مبتنی بر رایانه اشاره دارد که امکان اشتراک گذاری ایده ها، اطلاعات و محتوای شخصی را در جوامع مجازی فراهم می کند. این شامل سایت های شبکه‌های تعاملی آنلاین مانند فیس بوک و گوگل پلاس، سایت های میکرو بلاگینگ مانند توییتر و سایت های ارسال عکس و ویدیو مانند اینستاگرام، اسنپ چت و یوتیوب است. تحقیقاتی که به بررسی ارتباط بین فعالیت‌های فناوری شبکه‌های تعاملی آنلاین و رفاه روانی-اجتماعی دانش‌آموزان می‌پردازد، در دو دهه گذشته به سرعت تکامل یافته است. بیشتر تحقیقات مقطعی بوده و تنها تعداد کمی از مطالعات استفاده از شبکه‌های تعاملی آنلاین و درک تنهایی یا تعلق را در طول زمان ردیابی می کنند. نتایج این مطالعات به دور از قطعیت است و دیدگاه‌های متفاوتی را در مورد چگونگی ارتباط شبکه‌های تعاملی آنلاین و رفاه اجتماعی و مکانیسم‌های توضیحی زیربنایی نشان می‌دهد. سه چارچوب نظری اصلی که در ادبیات برجسته‌تر ظاهر می‌شوند، این بررسی را سازماندهی کردند: جابجایی اجتماعی، ثروتمندتر شدن، و جبران اجتماعی. اگرچه الگوهای مختلف دیگری برای درک بهتر نقش شبکه‌های تعاملی آنلاین در تسهیل یا مهار روابط اجتماعی توسعه می‌یابند، ما این سه الگو را بر اساس تحقیقات گسترده آنها و تمرکز صریح آنها بر چارچوب شبکه‌های تعاملی آنلاین انتخاب کرده اند [6].

الگوی جابجایی اجتماعی

الگوی جابجایی اجتماعی ارائه شده توسط کرات و همکاران است. این فرضیه را مطرح کرد که استفاده از شبکه‌های تعاملی آنلاین و اینترنت، تعاملات اجتماعی عمیق تر را جابجا می کند یا جای آن را می گیرد. اگرچه مطالعه آنها فقط بر روی خانواده ها و نه جوانان انجام شده است، داده ها یافته های آموزنده ای را ارائه می دهند که ممکن است به جمعیت مورد نظر دانش‌آموزان و بزرگسالان جوان تعمیم دهد. در یک مطالعه اولیه روی ۹۳ خانواده کاربر جدید رایانه (که قبلاً رایانه نداشتند)، کرات و همکاران استفاده از اینترنت را در یک دوره یک تا دو ساله ردیابی کرد و تأثیر آن را بر شاخص های رفاه اجتماعی ارزیابی کرد. یافته‌های کلیدی این بود که افزایش استفاده از اینترنت با کاهش ارتباطات خانوادگی و اندازه کلی شبکه‌های تعاملی آنلاین شرکت‌کنندگان در دنیای واقعی مرتبط است. مهمتر از آن، برای این بررسی، افزایش استفاده از اینترنت نیز با گزارش خود از افزایش استرس، افسردگی و تنهایی همراه بود. ارتباط بین افزایش استفاده از اینترنت و تنهایی، و کاهش حمایت اجتماعی، برای شرکت‌کنندگان نوجوان در مقایسه با بزرگسالان در این مطالعه آشکارتر بود. بر اساس طراحی پانل مطالعه خود، کرات و همکاران استنباط کردند که افزایش استفاده از اینترنت با کاهش حمایت اجتماعی و احساس تنهایی همراه است [7].

دو تفسیر احتمالی از داده ها توسط کرات و همکارانش ارائه شد که منعکس کننده تأثیرات کمی و کیفی ارتباطات آنلاین است. اولین مورد این بود که زمان صرف شده در اینترنت احتمالاً جایگزین زمانی می شود که به طور سنتی در تعاملات اجتماعی رو در رو با خانواده و دوستان صرف می شود و در نتیجه تأثیر این تماس ها را کاهش می دهد. احتمال دوم این است که انواع ارتباطات اجتماعی ایجاد شده و حفظ شده به صورت آنلاین از نظر کیفی متفاوت و شاید پایین‌تر از ارتباطات شخصی باشد. از این منظر، روابط اینترنتی فاقد عمق و صمیمیت برخوردهای رودررو بوده و برای شرکت‌کنندگان کمتر برآورده می شود. با

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

صرف زمان بیشتر در روابط آنلاین به ظاهر کم عمق و کمتر به قیمت تماس رودررو معنادارتر با دیگران، درگیری شدید ارتباط اینترنتی احساس مشارکت اجتماعی را کاهش می دهد و تنهایی را افزایش می دهد. اصطلاح "پارادوکس اینترنتی" برای توصیف این اثر استفاده شد، به موجب آن رسانه ای که برای دسترسی بیشتر به ارتباطات اجتماعی در نظر گرفته شده است باعث رفاه اجتماعی پایین تر می شود [6].

اگرچه کرات و همکاران مطالعه در طراحی آن چشمگیر است و تلاش برای ایجاد ارتباط علی بین استفاده از اینترنت و احساس تنهایی، محدودیت هایی را ارائه می دهد. اول این که همه شرکت کنندگان بر اساس ارتباط قبلی با یک مدرسه یا گروه محله انتخاب شدند. از این رو، این احتمال وجود دارد که نمونه از نظر تنهایی اولیه دارای انحراف مثبت باشد. ناشناخته است که آیا افراد به طور قابل توجهی تنهاتر به دلیل افزایش استفاده از رایانه، افزایش بیشتری را در تنهایی تجربه کرده اند یا خیر. دومین عامل مخدوش کننده این است که، در زمان مطالعه، استفاده از "اینترنت" از نظر اهداف "اطلاعاتی" یا "ارتباطاتی" عملیاتی شده بود، و ارتباطات محدودتر شد و تنها شامل پست الکترونیکی و انواع مختلف خطوط گفتگوی اینترنتی شد. پلتفرم های شبکه های تعاملی آنلاین مجازی در زمان مطالعه در دسترس نبودند و ممکن است به روش های قابل توجهی بر ارتباطات اجتماعی تأثیر بگذارند. کرات و همکارانش در بحث خود پیشنهاد می کنند که فناوری های جدیدتر، در افق آن زمان، ممکن است حمایت بیشتری برای ایجاد جوامع اجتماعی آنلاین ارائه دهند، بنابراین شاید عمق این روابط را افزایش دهند [7].

دو مطالعه طولی اخیر توسط هال و همکاران با نمونه قابل توجهی از شرکت کنندگان از مطالعه طولی دانش آموزان آمریکایی تغییرات در استفاده از شبکه های تعاملی آنلاین را در طول زمان و رابطه آن با تغییرات فراوانی تماس های چهره به چهره با افراد نزدیک از جمله خانواده و دوستان، همراه با افزایش یا کاهش در بهزیستی ذهنی گزارش شده است. این تحقیق با استفاده از یک سری از الگوهای پانل معادلات ساختاری، از این فرضیه که استفاده از شبکه های تعاملی آنلاین جایگزین تماس های مستقیم اجتماعی با دیگران نزدیک می شود، پشتیبانی چندانی نمی کند و دقیقاً برعکس آن را پیشنهاد می کند - افزایش استفاده از شبکه های تعاملی آنلاین با تغییرات مثبت رفاه مرتبط است. مطالعات جدیدتر، همچنین نشان می دهد که نتیجه گیری های گسترده در مورد تأثیرات منفی استفاده از شبکه های تعاملی آنلاین و زمان استفاده از صفحه نمایش بر روی روابط اجتماعی و سلامت روان ممکن است توجیه پذیر نباشد. در مطالعه خود استفاده از شبکه های تعاملی آنلاین و زمان تماشای صفحه نمایش دانش آموزان مدرسه استرالیا را با استفاده از الگوهای مسیر رشد نهفته مورد بررسی قرار داد و مجدداً حمایت کمی از این ایده یافت که افزایش استفاده با تنهایی و افسردگی در این نمونه مرتبط است [8].

اگرچه الگوی جابجایی اجتماعی به عنوان یکی از اولین چارچوب ها برای بررسی نقش استفاده از اینترنت و شبکه های تعاملی آنلاین بر تجربیات تنهایی عمل می کرد، اما نتایج تحقیقات رابطه ای خطی و بدون ابهام بین این دو متغیر به دست نداده است. از طرف دیگر، برخی از محققان فرضیه گلدیلاک را مطرح کرده اند. که به موجب آن استفاده متوسط از صفحه شبکه های تعاملی آنلاین می تواند وسیله ای مناسب و مثبت برای برقراری ارتباط با دیگران باشد.

الگوی جبران اجتماعی

الگوی جبران اجتماعی بیان می کند که فناوری شبکه های تعاملی آنلاین ممکن است تنهایی افراد منزوی را کاهش دهد، زیرا آنها این را گزینه ای امن تر و مطلوب تر برای ایجاد تماس های اجتماعی می دانند. الیسون و همکاران دریافتند که سطح عزت

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

نفس رابطه بین استفاده از سایت شبکه اجتماعی (فیس بوک) و درک سرمایه اجتماعی را در نمونه ای از دانشجویان تعدیل می کند. سرمایه اجتماعی ممکن است به دلیل وجود شبکه گسترده دوستان و آشنایان (روابط ضعیف) ایجاد شود.) یا گروه کوچکتری از دوستان نزدیک و خانواده (روابط قوی) است. در مطالعه، ارتباطات آنلاین اثر بازدارنده ای بر تعامل با دیگران دارد. بنابراین، ممکن است به ویژه برای افرادی که از نظر اجتماعی مضطرب، درونگرا هستند یا کمتر احتمال دارد خودافشا هستند، سودمند باشد [9].

در چند سال گذشته، چندین مطالعه اصول الگوی جبران اجتماعی را گسترش داده اند و به دنبال شناسایی برخی از شرایط شخصی و محیطی هستند که به توضیح دقیق تری کمک می کند که چگونه شبکه های تعاملی آنلاین ممکن است بر نتایج مربوط به تنهایی و تعلق تأثیر بگذارند. برخی از این مطالعات به کار گرفته می شود یک لنز فرهنگی برای درک اینکه چگونه عوامل شخصیتی و ترجیحات ممکن است این نتایج را واسطه کنند. در یکی از این تحقیقات که در ژاپن انجام شد، روابط علی دو طرفه بین استفاده از اینترنت و متغیرهای روانشناختی (به عنوان مثال، تنهایی) را در بین دانش آموزان ژاپنی بررسی شده است. محققان علاقه مند به درک رابطه بین استفاده از اینترنت و افسردگی، تنهایی و پرخاشگری بودند و اینکه آیا دانش آموزان اینترنت را به ارتباط چهره به چهره ترجیح می دهند. این مطالعه گروهی از دانش آموزان دبیرستانی را دنبال کرد تا استفاده از اینترنت را در شرایط طبیعی خود ارزیابی کنند. گزارش های دانش آموزان از استفاده از اینترنت، تنهایی، افسردگی، پرخاشگری و ترجیحات ارتباط اینترنتی در دو نقطه مختلف در طول یک سال تحصیلی برای ارزیابی تغییرات در استفاده از اینترنت و تمایلات روان شناختی (تنهایی، افسردگی، پرخاشگری) جمع آوری شد. اگرچه نویسندگان نتوانستند به این نتیجه برسند که استفاده از اینترنت یک اثر علی بر تنهایی دارد، آنها تأثیر ثروتمندتر شدن را بر شرکت کنندگان پیشنهاد می کنند. دانش آموزانی که در ابتدا سطوح پایینی از تنهایی را تجربه می کردند، بیشتر از اینترنت برای برقراری ارتباط با خانواده و دوستان و ایجاد روابط شخصی قوی تر استفاده می کردند [3].

در توافق با مطالعات قبلی که عمدتاً با جمعیت های بالغ و بالغ انجام شده است (به عنوان مثال، کرات و همکاران) به این نتیجه رسیدند که اینترنت تأثیرات مثبتی در تقویت سرمایه اجتماعی برای دانش آموزان جوان تر و با مهارت های اجتماعی دارد. در مقابل، به نظر می رسد آن دسته از دانش آموزانی که در ابتدا خلق های افسرده را گزارش می کردند، تحت تأثیر سوء استفاده از اینترنت قرار می گرفتند، زیرا خلق افسرده پس از فرصت های ارتباطی (همزمان یا ناهمزمان) از طریق اینترنت افزایش یافت. همچنین نشان می دهد که ناتوانی این دانش آموزان در دسترسی به نشانه های غیرکلامی از طریق ارتباطات اینترنتی، مهارت های اجتماعی نابالغ و تجربیات منفی در اینترنت (مثلاً آزار و اذیت سایبری) عوامل استرس زا هستند که ممکن است خلق های افسرده را افزایش دهند. علاوه بر این، دانش آموزانی که خلق های افسرده را نشان می دهند، به جای برقراری ارتباط با دیگران، به استفاده غیراجتماعی از اینترنت، مانند جستجوی اطلاعات برای تکالیف مدرسه و سرگرمی، مشغول هستند [7]. نویسندگان نتیجه می گیرند که یک چرخه معیوب بین ترجیحات جوانان برای ارتباطات آنلاین و سطوح استفاده از اینترنت وجود دارد که در آن این دو یکدیگر را تقویت می کنند [10]. صرف نظر از ابزار یا هدف، استفاده جوانان از اینترنت، ترجیح ارتباطات مبتنی بر اینترنت را تقویت می کند. به نوبه خود، ترجیح تقویت شده برای ارتباطات مبتنی بر اینترنت، سطح استفاده از اینترنت را افزایش می دهد. نویسندگان پیشنهاد می کنند که این چرخه استفاده مکرر از اینترنت ممکن است آسیب شناسی شود، اما به این نتیجه نرسیدند که آیا جوانانی که به عنوان افسرده شناسایی شده اند، ارتباطات آنلاین را ترجیح می دهند یا نه،

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

همانطور که توسط مطالعات دیگر پیشنهاد شده است، نتیجه گیری کلی نویسندگان نشان می دهد که استفاده از اینترنت هم اثرات مثبت و هم منفی بر بهزیستی روانشناختی و رفتارهای اجتماعی جوانان دارد. آنها پیشنهاد می کنند که تحقیقات بیشتر نیاز به شناسایی استراتژی های خاصی دارد که ممکن است مزایای استفاده از اینترنت را افزایش دهد و در عین حال اثرات مضر را به حداقل برساند.

برقراری ارتباط مثبت با دیگران در شبکه های تعاملی آنلاین می تواند به ایجاد حس تعلق کمک کند، که رفاه را بهبود می بخشد و استفاده مداوم از شبکه های تعاملی آنلاین را تشویق می کند. از طرف دیگر، تجربه انزوا در شبکه های تعاملی آنلاین می تواند به احساس تعلق افراد آسیب برساند و متعاقباً رفاه آنها را کاهش دهد. مطالعه ای توسط تاکهیر و همکاران انجام شد به این موضوع پرداخت که چگونه طرد شدن تجربه شده از طریق ابزار آنلاین طردگرایی در یک پلت فرم رسانه اجتماعی می تواند بر نیازها و خلق و خوی اساسی انسان تأثیر بگذارد. این تحقیق نشان داد که شرکت کنندگان در هنگام تجربه طرد اجتماعی به صورت آنلاین، تأثیر منفی بر احساس تعلق، معنای وجود، عزت نفس و خلق و خوی خود گزارش کردند. این مطالعه خطر بالقوه برای احساس ارزشمندی و وضعیت خلقی یک فرد را در صورت تجربه طرد شدن به صورت آنلاین برجسته می کند. پلتفرم های شبکه های تعاملی آنلاین می توانند به ایجاد حس تعلق و جامعه کمک کنند یا حس طرد شدن و انزوا را ایجاد کنند، بسته به اینکه دیگران چگونه آن ها را در پلتفرم دریافت می کنند. شناخت شبکه های تعاملی آنلاین به عنوان ابزاری با پتانسیل ایجاد جامعه یا منزوی کردن کاربران بر اساس نحوه مدیریت ابزار برای درک دقیق پتانسیل شبکه های تعاملی آنلاین برای کمک به تسهیل احساس تعلق ضروری است [10].

نقش شبکه های تعاملی آنلاین در تعلق و تنهایی دانش آموزان

در این بررسی از تنهایی، تعلق و ادبیات رسانه های اجتماعی، مشهود است که یک رابطه خطی و علی بین سه متغیر را نمی توان به راحتی برقرار کرد. اگرچه هر یک از الگوهایی که قبلاً مورد بحث قرار گرفت، دیدگاه های منحصر به فردی را در مورد انگیزه ها و تأثیرات بر استفاده جوانان از شبکه های تعاملی آنلاین ارائه می کند، الگوهای متقابلاً منحصر به فرد نیستند. به عبارت دیگر، قابل قبول است که هر یک از الگوهای جنبه های مختلف تجربه گسترده تر استفاده از شبکه های تعاملی آنلاین دانش آموزان را توضیح می دهند. بررسی دقیق تر الگوها و داده های مرتبط با هر کدام نشان می دهد که انگیزه کاربران شبکه های تعاملی آنلاین نقشی اساسی در تجربه آن ها از تنهایی و تعلق دارد. تجربه عاطفی احساس تعلق یک احساس مثبت محدود به زمان نیست، بلکه یک تجربه طولانی مدت است که در سایر جنبه های زندگی نفوذ می کند.

مطالعه ای توسط لیو و همکاران دریافت که وقتی تعلق یک عامل محرک اصلی برای کاربران شبکه های تعاملی آنلاین بود، احتمالاً احساسات مثبت و احساس اجتماعی افزایش می یابد. این مطالعه نشان داد که شکل گیری عادت شبکه های تعاملی آنلاین یک ملاحظات مهم در استفاده مداوم از آن است. شکل گیری عادت استفاده از شبکه های تعاملی آنلاین صرفاً به دلیل رضایت آنی نیست. در عوض، بر اساس احساس تعلق کاربر، که فراتر از زمانی که کاربر واقعاً از پلتفرم استفاده می کند، توسعه می یابد. با تجربه احساس تعلق، که پس از اینکه کاربر به فعالیت های دیگر رفت، با او باقی می ماند، کاربر تشویق می شود دوباره از پلتفرم شبکه های تعاملی آنلاین استفاده کند. در این مرحله، آنها دوباره احساس تعلق را تجربه می کنند و در نتیجه چرخه را ادامه می دهند. هر چه احساس تعلق قوی تر باشد، احتمال بازگشت کاربر به پلت فرم شبکه های تعاملی آنلاین بیشتر می شود.

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

در حالی که به نظر می‌رسید فرکانس استفاده در گذشته بر دفعات استفاده بعدی تأثیر می‌گذارد، ایجاد حس تعلق روند فرکانس گذشته را تعدیل می‌کند. ادعان به این نکته ضروری است که سایر عوامل تعدیل کننده در احتمال استفاده از یک پلت فرم شبکه‌های تعاملی آنلاین در افراد نقش دارند. با این حال، احساس تعلق یک جزء حیاتی برای استفاده مکرر پایدار است [11].

علاوه بر این، نحوه استفاده از شبکه‌های تعاملی آنلاین به عنوان یک ابزار تنها عامل تعیین کننده نیست. در حالی که شبکه‌های تعاملی آنلاین یک اصطلاح چتر برای توصیف بسیاری از پلتفرم‌های شبکه‌های تعاملی آنلاین مختلف است، یک تفاوت طبیعی بین پلتفرم‌های شبکه‌های تعاملی آنلاین و آنچه بیشتر بر حس تعلق کاربر تأثیر می‌گذارد وجود دارد [12]. تفاوت بین آنچه بر حس تعلق کاربر به سایت‌های شبکه اجتماعی در مقابل سایت‌های میکرو بلاگینگ تأثیر می‌گذارد را بررسی کرد. این مقاله به عمد سایت‌های شبکه اجتماعی و سایت‌های میکرو بلاگینگ را به عنوان اشکال متمایز شبکه‌های تعاملی آنلاین تقسیم کرد. کاربران شبکه‌های تعاملی آنلاین بیشتر بر ارتباط و پرورش رابطه با آشنایان فردی متمرکز بودند. در مقابل، وبلاگ نویسان خرد تمایل داشتند با پیروی از روندها و نظرات کلی به جای نظرات فردی، دیدگاه جهانی تری داشته باشند [2]. یکی از جنبه‌های منحصر به فرد این مطالعه این بود که به جای ایجاد یک سایت مصنوعی یا میکرو بلاگینگ برای انجام تحقیق، از سایت‌های شبکه‌های تعاملی آنلاین واقعی برای جمع‌آوری داده‌ها استفاده کردند. تأثیر شبکه‌های تعاملی آنلاین بر رشد روانی-اجتماعی جوانان نشان می‌دهد که این فناوری‌ها به طور گسترده‌ای وسعت و عمق تعامل اجتماعی را گسترش می‌دهند. از یک سو، به نظر می‌رسد جوانان درونگرا و محبوب اجتماعی، از طریق فناوری رسانه‌های اجتماعی، فرصت بسیار خوبی برای برقراری روابط اجتماعی در زمینه‌های اجتماعی کم تقاضا و شاید کمتر تهدید کننده دارند. برونگراها و آنهایی که سطح حمایت اجتماعی بالایی دارند نیز ممکن است از طریق پل زدن سرمایه اجتماعی سود ببرند. یعنی با گسترش دامنه پیوندهای اجتماعی ضعیف تر و پرورش و تحکیم پیوندهای قوی تر. از سوی دیگر، تحقیقات نشان می‌دهد که مزایای بالقوه شبکه‌های تعاملی آنلاین به طیف وسیعی از ویژگی‌های کاربر و متغیرهای مرتبط با اهداف و میزان استفاده از شبکه‌های تعاملی آنلاین، گزینه‌های دسترسی و سایر عوامل بستگی دارد [7].

کرات و همکاران برخی از اولین مطالعات را در مورد تنهایی و استفاده از اینترنت در روانشناسی و درک رفتار انسان انجام داد. محققان در این مطالعات ادعان می‌کنند که تعیین دقیق تأثیرات استفاده از اینترنت و شبکه‌های تعاملی آنلاین چالش برانگیز است. با این حال، برخی از عوامل ظاهر شد که ممکن است به کاربران کمک کند تا عواقب بالقوه آن را تعیین کنند. به عنوان مثال، پیشنهاد کرد که ویژگی‌های شخصیتی برون‌گرایی/درون‌گرایی یک فرد بر احساس تعلق آنها تأثیر می‌گذارد. برونگراها ممکن است از استفاده از اینترنت لذت ببرند، که به آنها اجازه می‌دهد در تعاملات اجتماعی به شیوه‌های مختلف شرکت کنند، در حالی که درونگراها ممکن است احساس تنهایی، افسردگی و کاهش عزت نفس بیشتری داشته باشند. با توجه به یافته‌های کرات، درونگراها ممکن است با احتیاط از شبکه‌های تعاملی آنلاین استفاده کنند، به خصوص اگر بهزیستی روانشناختی آنها آسیب پذیر باشد. برای درونگراها، تعاملات گروهی کوچکتر و صمیمی تر در شبکه‌های تعاملی آنلاین ممکن است مناسب تر باشد و تجربه ای امن از نظر عاطفی را تضمین کند تجربیات منحصر به فرد درونگراها در شبکه‌های تعاملی آنلاین پیامدهایی برای دانشگاه‌ها و مدارس دارد که تلاش می‌کنند حس تعلق را در میان اعضای آسیب‌پذیر خود تشویق کنند [7].

ماهنامه علمی تخصصی پایا شهر

ISSN ۲۹۸۰-۷۷۸۶

احساس تعلق و ارتباط آنقدر قدرتمند است که آن را عامل مهمی در پیش بینی شکل گیری عادت با استفاده از شبکه‌های تعاملی آنلاین دانستند. بنابراین، احساس اهمیت و حضور معنی‌دار کاربران می‌تواند در کمک به افراد برای ایجاد یک عادت حیاتی باشد. بنابراین، تجربه و تعلق جامعه ممکن است کاربردهای حیاتی در درمان اختلالات روانی مبتنی بر عاداتی مانند اختلال وسواس فکری، خودآزاری و اعتیاد داشته باشد [13].

بحث و نتیجه گیری

تغییرات در شبکه‌های تعاملی آنلاین در طول زمان، نحوه و فرآیندی را که در آن تعاملات اجتماعی برقرار و حفظ می‌شود، دیکته می‌کند. از آنجایی که فناوری‌های شبکه‌های تعاملی آنلاین بهتر می‌توانند اجزای کلیدی تعاملات چهره به چهره را تقلید کنند، احتمالاً منجر به برخوردهای رضایت‌بخش‌تر و کاهش احساس تنهایی می‌شوند [9]. همچنین، محبوبیت روزافزون دستگاه‌های رسانه‌ای تلفن همراه، دسترسی به شبکه‌های تعاملی آنلاین را افزایش می‌دهد و دسترسی بیشتری را برای تعاملات اجتماعی و توسعه حمایت‌های اجتماعی فراهم می‌کند. تنوع شبکه‌های تعاملی آنلاین موجود همچنین ممکن است ترجیحات فردی و فرهنگی را برای برقراری ارتباط، به عنوان مثال، با یا بدون گزینه‌های بصری، فراهم کند. احساس تعلق و مشارکت شبکه‌های تعاملی آنلاین را در میان نوجوانان و بزرگسالان جوان روابط بین این متغیرها چند وجهی و پیچیده است. منظره‌ای که در آن جوانان ارتباط برقرار می‌کنند و روابط اجتماعی را توسعه می‌دهند، با ظهور فناوری‌های جدیدتر با ویژگی‌های پیشرفته که برخی از امکانات جذاب برای ارتباط با دیگران را ارائه می‌دهد، به سرعت در حال تغییر است. شبکه‌های تعاملی آنلاین ابزار اصلی ارتباط برای نوجوانان و جوانان در کشورهای توسعه یافته در سراسر جهان است. بیش از ۹۰ درصد از دانش‌آموزان به طور منظم در پلتفرم‌های شبکه‌های تعاملی آنلاین مشترک می‌شوند. استفاده از شبکه‌های تعاملی آنلاین ممکن است برای روابط اجتماعی صمیمی‌تر که به تعاملات رو در رو وابسته است، مضر باشد. استفاده بیش از حد از شبکه‌های تعاملی آنلاین ممکن است در نهایت منجر به احساس تنهایی و انزوا در میان جوانان شود. ارتباطات شبکه‌های تعاملی آنلاین وسیله‌ای مشروع برای توسعه ارتباطات اجتماعی است و می‌تواند حس تعلق را در بین جوانان تقویت کند. اینکه آیا شبکه‌های تعاملی آنلاین به عنوان تقویت‌کننده یا بازدارنده روابط اجتماعی مثبت عمل می‌کنند به طیف گسترده‌ای از عوامل از جمله سبک شخصیت، میزان استفاده و پاسخ‌های دیگران بستگی دارد. استفاده از شبکه‌های تعاملی آنلاین و تأثیر آن بر اجتماعی شدن در بین جوانان، زمینه‌ای است که به سرعت در حال تحول است و شایسته توجه دانشمندان علوم اجتماعی و متخصصان بهداشت روان است. به ویژه، نیاز به مطالعات و مطالعات سری زمانی یا طولی برای پرداختن به تفاوت‌های فرهنگی در استفاده از شبکه‌های تعاملی آنلاین وجود دارد.

منابع

- [1] Tankovska, H. (2021). Percentage of U.S. population who currently use any social media from 2008 to 2019.
- [2] Verduyn, P., Ybarra, O., Resibois, M., Jonides, J., & Kross, E. (2017). Do social network sites enhance or undermine subjective well-being? A critical review. *Social Issues and Policy Review*, 11(1), 274-302.
- [3] Dunbar, R. I. M. (2016). Do online social media cut through the constraints that limit the size of offline social networks? *Royal Society Open Science*, 3, e150292.
- [4] Leary, M. R., Kelly, K. M., Cottrell, C. A., & Schreindorfer, L. S. (2013). Construct validity of the need to belong scale: Mapping the nomological network. *Journal of Personality Assessment*, 95(6), 610-624.
- [5] Arslan, G., Allen, K. A., & Ryan, T. (2020). Exploring the impacts of school belonging on youth wellbeing and mental health: A longitudinal study. *Child Indicators Research*, 13, 1619-1635.
- [6] قاسمیان پور، علیرضا، ۱۳۹۸، تاثیر شبکه های اجتماعی و فضای مجازی بر روابط اعضای خانواده، نخستین همایش ملی خانواده و آسیب های اجتماعی، جهرم.
- [7] Kraut, R., Kiesler, S., Boneva, B., Cummings, J. N., Helgeson, V., & Crawford, A. M. (2002). Internet paradox revisited. *Journal of Social Issues*, 58(1), 49-74.
- [8] Hall, J. A., Kearney, M. W., & Xing, C. (2018). Two tests of social displacement through social media use. *Information, Communication, & Society*, 22(10), 1396-1413.
- [9] صالحی، هجران و محسن زاده، سارا و حسین زاده، یئر و لطفی، سکینه و عظیمی قره نازی، فاطمه، ۱۴۰۰، بررسی تاثیر شبکه های اجتماعی (مجازی) بر سطح یادگیری و پیشرفت دانش آموزان، نخستین همایش ملی ایده های کاربردی در علوم تربیتی، روانشناسی و مطالعات فرهنگی، بوشهر.
- [10] Takahira, M., Ando, R., & Sakamoto, A. (2008). Effect of Internet use on depression, loneliness, aggression and preference for internet communication: A panel study with 10- to 12-year-old children in Japan. *International Journal of Web Based Communities*, 4(3), 302-318.
- [11] Liu, Q., Shao, Z., & Fan, W. (2018). The impact of users' sense of belonging on social media habit formation: Empirical evidence from social networking and microblogging websites in China. *International Journal of Information Management*, 43, 209-223.
- [۱۲] Ellison, N. B., Steinfield, C., & Lampe, C. (2007). The benefits of Facebook "friends": Social capital and college students' use of online social network sites. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 12(4), 1143-1168.
- [۱۳] Cheng, C., Wang, H.-y., Sigerson, L., & Chau, C.-I. (2019). Do the socially rich get richer? A nuanced perspective on social network site use and online social capital accrual. *Psychological Bulletin*, 145(7), 734-764.